

Prøver – Evaluering – Undervisning

Samfundsfag

Maj-juni 2008

Ved fagkonsulent Niels Lysholm

Indhold

Forord	2
Evalueringen	3
Hovedkonklusioner	8
Afrunding	9

Forord

Det er blevet en fast tradition, at der udarbejdes PEU-hæfter for de fag, som afsluttes med en prøve. Evalueringen sker ud fra et ønske om at tegne et samlet billede af årets prøve i faget. Herved kan de erfaringer, der er indhentet gennem prøveafholdelsen, benyttes i forbindelse med tilrettelæggelsen af de fremtidige mundtlige prøver og måske også være en hjælp i planlægningen af undervisningen.

I skoleåret 2006/2007 var prøven som udgangspunkt skriftlig. Fra januar 2007 blev det dog muligt at afholde mundtlig prøve i faget. Det sene udmeldingstidspunkt var formentlig årsag til, at kun relativt få benyttede sig af tilbuddet. I alt var 751 elever til mundtlig prøve i samfundsfag i skoleåret 2006/2007.

Ved slutningen af skoleåret 2006-2007 besluttede ministeren sammen med forligskredsen, at afgangsprøven i samfundsfag fra skoleåret 2007/2008 alene skulle være mundtlig. Det imødekom blandt andet fagets tradition, de mange ønsker om mundtlig prøve samt den indgåede aftale mellem KL og DLF. Det er derfor første gang, der nu skal evalueres på den mundtlige prøveform.

Ifølge principperne for prøvfag til udtræk deltog cirka en femtedel af landets 9. klasser i FSA i samfundsfag. Mere præcist deltog 13.383 skoleelever i de mundtlige prøver.

Skolestyrelsen og fagkonsulenten vil samtidig benytte lejligheden til at sige mange tak for samarbejdet til de beskikkede censorer. De har ydet en meget stor indsats, hvad angår uddybende tilbagemeldinger, faglige vurderinger og ikke mindst vejledning af kollegaer. Desuden vil vi gerne sige tak til de mange, der har bidraget med gode overvejelser, kommentarer og afklarende spørgsmål.

Evalueringen

Sidste år byggede evalueringen ligeledes på de beskikkede censorers iagttagelse og erfaringer. De beskikkede censorer rettede da hver især 150-250 besvarelser. Derfor baserede konklusionerne sig på et relativt stort statistisk materiale. Evalueringen af dette års mundtlige prøver bygger ligeledes på de beskikkede censorers besvarelser; men denne gang er det statistiske materiale betydeligt mindre. Det er en konsekvens af overgangen fra skriftlig til mundtlig censur. De beskikkede censorer har hver i skoleåret 2007/2008 udøvet mundtlig censur på tre-fire skoler (klasser). Sidste år rettede de derimod opgaver for seks til 12 klasser. Da antallet af beskikkede censorer grundet den mundtlige prøveform er reduceret, medfører det, at det statistiske materiale nu er mindre omfattende. Konklusionerne bør derfor læses i dette perspektiv.

De beskikkede censorer fik udleveret evalueringsskemaer. Evalueringsskemaet vedrørte konkrete spørgsmål til tre hovedområder:

- Opgivelserne
- Prøveoplæggene
- Prøveafholdelsen.

Desuden havde de beskikkede censorer mulighed for at komme med kommentarer, der knyttede sig direkte til de enkelte spørgsmål, samt udtrykke sig mere generelt om hele prøvesituationen. Samtidig havde de beskikkede censorer mulighed for at uddybe de enkelte problemstillinger per mail og telefon.

Opgivelserne

Til den mundtlige prøve skal der opgives et alsidigt sammensat stof, der dækker fagets centrale kundskabs- og færdighedsområder. Opgivelserne skal organiseres i emner med pro-

blemstillinger og omfatte tekst og andre udtryksformer, som eleven har arbejdet med på 8. og 9. klassetrin. Opgivelserne danner udgangspunktet for prøveoplæggene. Det er derfor væsentligt, at opgivelserne er dækkende for samtlige trinmål efter 9. klasse. Opgivelserne skal være på dansk.

Det fremgår tydeligt af opgivelserne, hvilke emner og problemstillinger der er arbejdet med i undervisningen. Opgivelserne omfatter et rimeligt bredt udvalg af tekster, for eksempel artikler, lovtekster og uddrag af partiers og organisationers informationsmaterialer og sange. Derimod kniber det mere, når der er tale om andre materialer og udtryksformer. Her tænkes for eksempel på dokumentarfilm, film, musikvideoer og billeder.

De materialer, der danner grundlag for undervisningen, har været tilgængelige for eleverne op til prøveafleggelsen, hvilket må anses som hensigtsmæssigt i forhold til elevernes forberedelse til prøven. Eleverne har derfor haft mulighed for at forberede sig til prøven.

Generelt er opgivelserne dækkende for alle trinmål efter 9. klasse.

Prøveoplæggene

Oplæggene til den mundtlige prøve skal alsidigt repræsentere samtlige områder inde for det opgivne stof. Prøveoplæggene baserer sig på kilder med tilhørende spørgsmål. Prøveoplægget skal have sammenhæng med opgivelserne og være ukendt for eleven. En kildetype, der indgår i et oplæg, skal også indgå i opgivelserne. Oplæggene skal være på dansk.

Prøveoplæggene indeholder generelt ikke andre udtryksformer end de skriftlige samt billeder. Flere beskikkede censorer fremhæver, at film, lyd, pressefoto eller lignende slet ikke indgår i prøveoplæggene. Forklaringen kan være, at arbejdspresset i forvejen har været meget stort, og at der har hersket tvivl omkring rettigheder m.v. til for eksempel filmklip. De beskikkede censorer har i adskillige tilfælde måttet vejlede omkring udformningen af prøveoplæggene.

Mange prøveoplæg var fremstillet af andre – enten fundet på SkoleKom eller udarbejdet af forlagene. Det fremhæves et par steder, at de fortrykte prøver for det meste var af god kvalitet, hvilket betød, at eleven havde et godt udgangspunkt for at redegøre, analysere, per-

spektivere samt vurdere. Ulempen var, at nogle prøveoplæg ikke havde direkte forbindelse til opgivelserne. Det gjorde det vanskeligt for eleverne at relatere til det gennemgåede stof.

Prøveafholdelsen

Der prøves i at:

- inddrage relevant viden om samfundsforhold
- analysere, fortolke og anvende kilder
- anvende faglige begreber.

Der er en meget høj grad af tilfredshed med selve prøveafholdelsen. Det er i høj grad lykkedes at gennemføre prøverne planmæssigt og i overensstemmelse med gældende regler. Dette på trods af stor usikkerhed og nervøsitet for den nye prøvesituation. Prøveafholdelsen viste, at der var en tydelig sammenhæng mellem opgivelserne, prøveoplæggene og elevernes præstationer.

Flere fremhævede, at oplæggene var gode, men at eleverne ikke magtede at perspektivere deres overvejelser eller anvende fagets terminologi. Samtidig fremhæves det, at der var stor forskel på de enkelte skoler. Nogle steder har forholdene været i top, mens der andre steder har været mangel på overblik og forberedelse. Dette forhold afspejler formentlig i noget omfang forskellene i lærerens indsigt og erfaring med faget.

Der herskede nogen usikkerhed om, hvilke hjælpemidler der måtte benyttes under forberedelsen. Det blev samtidig bemærket, at mange elever ikke medbragte egne notater.

Karaktererne

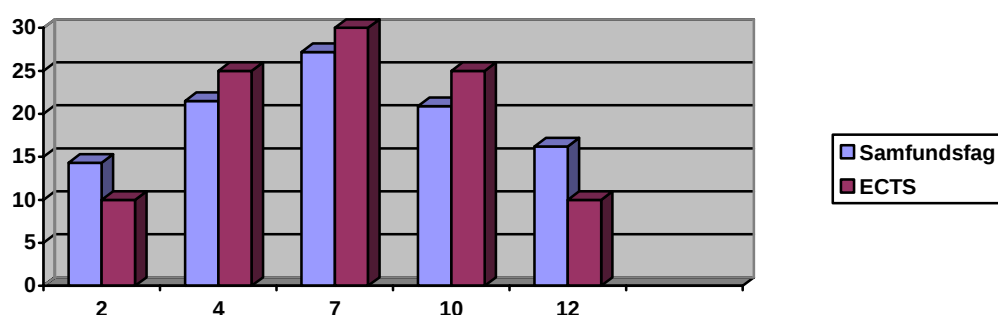
Karakterfordeling for samfundsfag på 9. klassetrin sommeren 2008.

-3	0	02	4	7	10	12	karakterer
0,4 %	4,8 %	13,5 %	20,4 %	25,8 %	19,8 %	15,3 %	100 %
49	642	1.802	2.712	3.437	2.643	2.041	13.326

Den 1. august 2006 indførtes 7-trins-skalaen på de gymnasiale uddannelser. Fra skoleåret 2007/2008 anvendes den nye skala på alle øvrige uddannelser, hvor 13-skalaen har været

benyttet. Det er første gang, at elevernes resultater bedømmes efter 7-trins-skalaen. Det er derfor interessant at se, hvorledes karakterfordelingen er i forhold til ECTS-skalaen. I den europæiske ECTS-skala er det hensigten, at de beståede præstationer overordnet set skal fordele sig som angivet i skemaet.

Karakter	E	D	C	B	A
Procent	10	25	30	25	10

Selvom grundskolen ikke har et bestå-/ikke-bestå-kriterium, er det hensigten, at den nye 7-trins-skala inden for området 02-12 skal have en lignende fordeling. Karakterskalaen skal for grundskolens vedkommende være kompatibel med ECTS-skalaen. Skalaen skal udtrykke graden af målopfyldelse og er således en absolut skala. ECTS skalaen er imidlertid en relativ skala, hvorfor der skal være sammenhæng mellem den relative og absolutte karaktergivning. For at dette kan lykkes, er det vigtigt, at målene for faget, prøven og populationen over tid tilpasses ovennævnte krav til prøven i det pågældende fag.

Karaktererne er på grund af den ændrede karakterskala ikke umiddelbart sammenlignelige med karaktererne fra 2007. Dette beror blandt andet på, at den nye skala benytter et mindre antal trin, nye karakterbeskrivelser, og at de enkelte talværdier repræsenterer et andet fagligt niveau – for eksempel er karakteren 7 i henholdsvis 7-trins-skalaen og 13-skalaen ikke identiske. Ligeledes har det betydning for sammenligning mellem 2007 og 2008, at der er tale om forskellige prøveformer.

Alligevel kan en sammenligning måske pege på særlige forhold, som lærere, eksaminatorer og censorer bør være opmærksomme på. Umiddelbart springer det i øjnene, at 15,3 % af eleverne opnår karakteren 12. Det er væsentligt flere end det målsatte procenttal. Det kan skyldes eksaminators og censors usikkerhed om netop denne karakter. På de mange kurser i 7-trins-skalaen, som Undervisningsministeriet har afholdt i det forløbne skoleår, er det blevet understreget, at karakteren 12 skal anvendes, og at denne karakter i modsætning til det gamle 13-tal ikke er en undtagelseskarakter. Dette forhold kan have påvirket bedømmelsen. Det kan naturligvis også skyldes tilfældighed, eller at de mange gode præstationer har overrasket positivt og måske derfor har udløst en lidt mildere bedømmelse. Det må dog undre, at så mange elever får karakteren 12, da hovedparten af underviserne ikke har samfundsfag som linjefag og i lyset af, at der er tale om et relativt nyt prøvefag. Det bliver interessant at følge udviklingen de kommende år, herunder om karakterfordelingen finder et leje, der yderligere nærmer sig ECTS-skalaens idealfordeling.

Det vækker ligeledes stof til eftertanke, at 5,2 % af eleverne fik karaktererne -3 og 0. Det betyder, at deres præstationer er direkte uacceptable eller utilstrækkelige. Karakteren -3 er dog kun anvendt i meget beskedent omfang. Mens man målsætter fordelingen af de beståede karakterer, er der ingen målsætning for karaktererne -3 og 0.

Karaktergennemsnittet for samtlige karakterer i skoleåret 2007/2008 blev 6,7.

Andet

Udarbejdelse af opgivelser, prøveoplæg og gennemførelse af prøven synes særlig vanskelig for de lærere, som har overtaget klassen ved skoleårets begyndelse eller senere. Særligt udfordrende har det været for de lærere, der ikke er linjefagsuddannede.

Mange af fagets undervisere har ikke faget som linjefag. Det påvirker ofte kvaliteten i den daglige undervisning. På det personlige plan kan det desuden betyde mange frustrationer og ekstra arbejde for de pågældende lærere. I forbindelse med prøveafholdelsen kan konsekvensen være, at enkelte lærere mangler den faglige ballast til at stille relevante spørgsmål til oplæggene. Det kan tillige gøre det vanskeligt for censor at fastholde censorrollen, når der implicit ligger et krav om i højere grad at deltage direkte i eksaminationen (jf. § 29 i Be-

kendtgørelse om prøver og eksamen i folkeskolen og i de almene og studieforberedende ungdoms- og voksenuddannelser). Derfor kan skoleledelserne med fordel prioritere uddannelse/efteruddannelse af lærere højt samt tilstræbe, at der i videst muligt omfang anvendes linjefagsuddannede lærere i samfundsfag.

Hovedkonklusioner

Opgivelserne

- Det fremgår tydeligt af opgivelserne, hvilke emner og problemstillinger der er arbejdet med i undervisningen.
- Opgivelserne indeholder ikke i særlig høj grad andre materialer og udtryksformer. Her tænkes for eksempel på dokumentarfilm, film, musikvideoer og billeder.

Prøveoplæggene

- Prøveoplæggene indeholder generelt ikke andre udtryksformer end de skriftlige samt billeder. Flere beskikkede censorer fremhævede, at film, lyd, pressefoto eller lignende slet ikke indgik i prøveoplæggene.
- Mange prøveoplæg var fremstillet af andre – enten fundet på SkoleKom eller udarbejdet af forlagene.

Prøveafholdelsen

- Der er meget høj grad af tilfredshed med selve prøveafholdelsen. Det er i høj grad lykkedes at gennemføre prøverne planmæssigt og i overensstemmelse med gældende regler.
- Flere fremhævede, at oplæggene var gode, men at eleverne ikke magtede at perspektivere deres overvejelser eller anvende fagets terminologi.

Karaktererne

- 15,2 % af eleverne opnåede karakteren 12.
- 5,2 % af eleverne fik karaktererne -3 og 0.
- Karaktergennemsnittet for samtlige karakterer blev i skoleåret 2007/2008 6,7.

Afrunding

Der er ikke tvivl om, at samfundsfag som prøfefag har været en stor udfordring for mange lærere. Alligevel har adskillige lærere udtrykt optimisme om faget. De påpeger, at fagets nye status som prøfefag vil styrke fagligheden. Samtidig forventer de, at arbejdsbyrden bliver mindre næste gang samfundsfag udtrækkes. De nyvundne erfaringer vil desuden bevirke, at mange vil foretage justeringer af indhold og metode. Det vil formentlig føre til ændringer i undervisningen. Således peger enkelte på, at de fremover vil arbejde mere intensivt og målrettet med for eksempel kilder.

Der hersker ingen tvivl om, at mange lærere har brugt utroligt meget energi og tid på at føre eleverne til prøve i samfundsfag. Det har sikret, at eleverne har oplevet en positiv gennemførelse af prøverne. Forhåbentlig bevirker anstrengelserne også, at lærerne får en mindre arbejdsbyrde ved næste prøveafholdelse – og at deres erfaringer og viden letter arbejdet for kollegaer.